

OPPIMISEN TUKIPILARIT - Kolmiportaisen tuen käytännöt

OAJ Pohjois-Savon järjestämä koulutus- ja keskustelutilaisuus

27.11.2017 klo 14 - 16
Kuopion musiikkikeskus, auditorio

Kari Lehtola
Opetustoimen ylitarkastaja
Itä-Suomen aluehallintovirasto

**KETÄ VARTEN ME,
opetushenkilöstö ja hallinto kokonaisuudessaan,
OLEMME OLEMASSA / TEEMME TYÖTÄMME?**

OLAUS PETRIÄ (1493 – 1552) mukaillen:

”Yhteisen kansan...”

– LASTEN / OPPILAIDEN –

”...hyöty on paras laki.”

> Olaus Petrin tuomarinohjeet ovat osa oikeusperinnettämme; ohjeet kirjataan edelleen lakikirjojen johdantoihin, mm. Suomen Laki –teokseen.

Hyvän hallinnon vaatimus viranomaistoiminnassa (perustuslaki 2000 ja hallintolaki 2004)

- ✓ **Julkisen vallan käyttö tulee perustua lakiin**
- ✓ **Oikeusperiaatteet: yhdenvertaisuus-, objektiviteetti- (so. asianmukaisuus ja puolueettomuus), suhteellisuus-, tarkoitussidonnaisuus- ja luottamuksensuoja-periaate**
 - > näiden tarkoituksena turvata lainmukaisuus ja yksilöiden oikeuksien toteutuminen
- ✓ **Palveluperiaate, neuvonta ja viivytyksettömyys**
- ✓ **Hyvän kielenkäytön vaatimus**
- ✓ **Viranomaisten yhteistyö**

✓ Lapsen oikeuksien sopimus (1989 > Suomi ratifioinut 1991)

Yhdistyneet kansakunnat on julistanut **lasten olevan oikeutettuja erityiseen huolenpitoon ja apuun**.

Lapsen oikeudet ovat aikuisten velvollisuuksia. Viranomaisten on **kaikissa lasta koskevissa toimenpiteissään ja päätöksissään arvioitava niiden vaikutukset lapseen, otettava huomioon lapsen etu ja kuunneltava lapsen mielipidettä**.

Vanhemmilla ja huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsensa huolenpidosta ja kasvatuksesta.

3. artikla: ”Lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on **aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu** > ohittaa aina asianosaisten aikuisten (vanhempien, opettajien, viranomaisten jne.) edun.

”Lasten hyvinvoinnin takaamiseksi sopimusvaltiot ryhtyvät **kaikkiin** tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin.”

- 12 artikla: ”Lapsella **oikeus** ilmaista **mielipiteensä** itseään / lasta koskevissa asioissa, ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.”
- > Kuntapäätöksenteossa tätä perusoikeutta loukataan jatkuvasti; hallinto-oikeudet sallivat tämän tapahtua. Vanhaa toimintakulttuuria / ja oikeuskäytäntöä ei ole Suomessa saatu juurikaan muutettua.*
- 28 artikla: Lasten **yhtäläiset oikeudet saada opetusta.**
- 31 artikla: ”Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan (jäättävä päivittäin riittävä aika näihin) sekä taide- ja kulttuurielämään.”

Viranomaiset ovat velvollisia kaikissa lasta koskevissa toimenpiteissään ja päätöksissään arvioimaan päätösten vaikutukset lapseen > Mikä lapsen etu ja oikeus on? > on tehtävä

LAPSIVAIKUTUSARVIO

Child-rights impact assessment
(ennakkoarviointi, prosessiarviointi, seuranta-arviointi)

LOSsa paljon yhtymäkohtia lastensuojelulakiin (2007).

Suomen perustuslaki (1999)

- 6 § Yhdenvertaisuus

Perustuslain mukaan kansalaisten yhdenvertaisuus on turvattava Suomessa ... kaikkialla ja kaikille.

”Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.”

- 19 § Lapsen hyvinvoinnin turvaaminen

Julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia **turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.**

- 22 § Julkisen vallan – **SINUN** (mm. ope = viranhaltija, joka käyttää julkista valtaa, toimii virkavastuun alla) – **on turvattava osaltaan perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.**

- 16 § Sivistykselliset oikeudet

Julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada perusopetusta. Jokaisella on oltava yhtäläinen mahdollisuus kehittää itseään.

4 koulutuksen oikeusperiaatetta (lähtökohtana perustuslain sivistykselliset perusoikeudet):

- 1) Oikeus opetukseen –periaate = pakollisen maksuttoman perusopetuksen -periaate + julkisten koulutuspalvelujen ensisijaisuuden ja saatavuuden -periaate
- 2) Koulutuksen laadun -periaate
- 3) Itsemääräämisen-periaate
- 4) Omatoimisuuden-periaate

PL 2 §: Kaikessa julkisessa toiminnassa on **noudatettava tarkoin lakia** – vrt. *virkevastuu*.

PL 118 §: Virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. **Virkamies ei saa panna täytäntöön lainvastaista päätöstä.**

Hallintolain mukaan ”virkamies vastaa toimenpiteistä, joihin hän on ryhtynyt”. Ei voi vedota tietämättömyyteen (aktiivinen selonotto-velvollisuus). Yksiselitteisesti tulkittavan normin vastainen teko on virkavirhe.

✓ Kuntalaki (1995)

1 § Kunnan tulee **edistää asukkaidensa hyvinvointia** ja kestäväää kehitystä alueellaan.

2 § Kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa ja sille laissa säädetyt tehtävät.

- - -

Valtio valvoo kuntien toimintaa aluehallintovirastojen kautta.

✓ Perusopetuslaki (1998)

2 § Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden **edellytyksiä osallistua** koulutukseen. - -

On turvattava riittävä **yhdenvertaisuus** koulutuksessa koko maan alueella.

3 § Opetus järjestettävä **ikäkauden ja edellytysten mukaisesti** siten, että se edistää oppilaiden **tervettä kasvua ja kehitystä**. Tulee olla **yhteistyössä kotien kanssa**.

16 § Tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus

16 a § Tehostettu tuki

17 § Erityinen tuki

17 a § Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

18 § Erityiset opetusjärjestelyt

31 a § Oppilashuolto

Oppilashuollosta säädetään **oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa** (1287/2013)

vrt. Jokaisella lapsella on oikeus saada opiskelulleen sellainen opetuksellinen, ohjauksellinen ja oppilashuollollinen tuki, jotta hän selviää oppimisesta.

29 §: OPETUKSEEN OSALLISTUVALLA ON OIKEUS TURVALLISEEN OPIKELUYMPÄRISTÖÖN.

- > Opiskelu ympäristön tulee olla turvallinen niin **fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin.**
- > 29 § asettaa opetuksen järjestäjälle **kokonaisvastuun oppilaiden kaikkinaisesta turvallisuudesta** (koskee myös koulukuljetuksia; tietyin edellytyksin myös koulumatkoja).

Opetuksen järjestäjän edustajat (so. koulun tai hallinnon edustajat) toimivat virka velvollisuuksiensa vastaisesti, jos toimenpiteet eivät edistä

OPPILAAN TERVETTÄ KASVUA
TAI HYVÄÄ OPPIMISTA.

(vrt. koulun perustehtävä)

30 §: OPPILAALLA ON OIKEUS SAADA KOULUN TYÖPÄIVINÄ...

(190 työpäivää pois lukien vappu, itsenäisyyspäivä, loppiainen;
työpäiviä voi lisätä enintään 6 päivällä, jos OPS-tavoitteita ei ole
saavutettu POL 23 §)

**OPETUSSUUNNITELMAN MUKAISTA OPETUSTA,
OPPILAANOHAUSTA SEKÄ RIITTÄVÄÄ OPPIMI-
SEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKEA HETI TUEN
TARPEEN ILMETESSÄ.**

**Sijaintikunnalla on velvollisuus järjestää opetusta
myös oppivelvollisen sairaala-, tutkimus- tai
hoitajaksojen aikana.**

OPPIVELVOLLISUUDESTA EI OLE SAIRAUSSLOMAA.

31 a §: Oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava **OPPILASHUOLTO**.

- > sisältyvät **opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto** sekä **oppilashuollon palvelut**, jotka ovat terveydenhuoltolaissa (2010) tarkoitettu
 - **kouluterveydenhuolto** sekä
 - lastensuojelulaissa (2007) tarkoitettu **koulunkäynnin tukeminen**.
- > mm. koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelut
- > **uusi** oppilas- ja opiskelijahuoltolaki voimaan 1.8.2014

✓ Perusopetusasetus (1998)

2 §: Opetusryhmän koko enintään **10**, kun opetusryhmässä pelkästään **erityistä tukea** saavia oppilaita.

- enintään **8**, kun **pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaita**
- enintään **6**, kun **vaikeimmin kehitysvammaisia oppilaita**

> jos e.m. oppilas on integroituneena yleisopetuksen ryhmään > enintään **20** opp.

+ POL 30 §: Opetusryhmät muodostettava niin, että opetuksessa voidaan saavuttaa OPS:n tavoitteet.

Aluehallintovirasto
Regionförvaltningsverket
Regional State Administrative Agency

✓ Lastensuojelulaki (2007)

- Korostuu ennaltaehkäisevä lastensuojelu (vrt. uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki > voimaan 1.8.2014):
 - Edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia (3 §).
- Lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (4 §).
- Lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteeseen ja toivomukseen (5 §).
- Kunnan on edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä (7 §).
- Kunnan laadittava lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma kerran 4 vuodessa. Se on otettava huomioon joka vuosi talousarviota ja –suunnitelmaa laadittaessa (12 §).

Lastensuojeluilmoitus LastensuojeluL 25 §

- Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen, Rikosseuraamuslaitoksen, palo- ja pelastustoimen, sosiaalipalvelujen ja terveydenhuollon palvelujen tuottajan, **opetuksen ja koulutuksen järjestäjän** seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan, turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa harjoittavan yksikön, koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön **palveluksessa** tai luottamustoimessa olevat **henkilöt**...ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan **kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle**, jos he **ovat tehtävässään saaneet tietää** lapsesta, jonka **hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää** lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Ilmoitus poliisille LsL 25 § 4 mom

Lastensuojelulain 25 §:n 1 momentissa mainituilla ilmoitusvelvollisilla

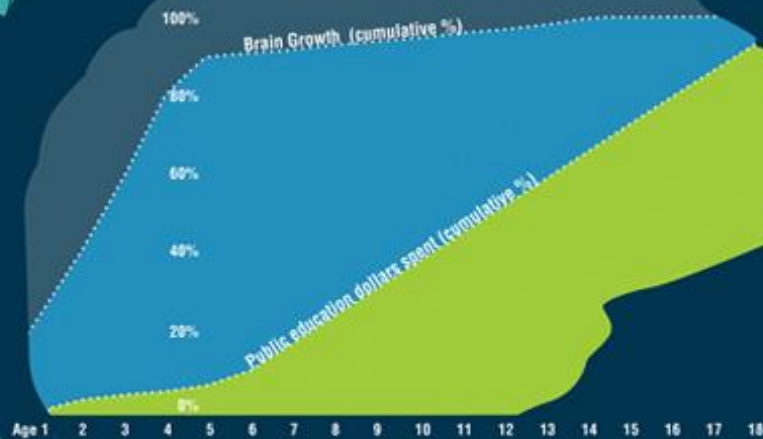
- **velvollisuus** tehdä salassapitosäynnösten estämättä ilmoitus **poliisille**, kun heillä on *tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen* perusteella **syytä epäillä lapseen kohdistunutta rikoslain** 20 luvussa (seksuaalirikokset) rangaistavaksi säädettyä tekoa.
- Suoraan poliisille ilmoittaminen nopeuttaa prosessia ja on erityisen tärkeää lapsen suojelemiseksi.
- Poliisille tehtävän ilmoituksen lisäksi ilmoitus tehtävä myös sosiaalitoimeen 2 ilmoitusta!

Perusta on tärkein!

LONG ISLAND INDICATORS

Starting Smart

KOULUTUS ON MYÖS TUOTTAVA SOTE-INVESTOINTI

85% of brain development occurs before the age of 5, but only 14% of public education dollars are spent on early childhood education in the U.S.

Sources: America's Edge, Rand Corporation and the National Institute for Early Education Research

Every \$1 invested in early childhood education can save \$7 in the long-term through reduced costs associated with remedial education, criminal justice and welfare payments.

$$1 \$ = 7 \$$$

Investment in early childhood education

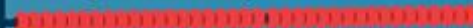
Long-term savings

A recent report by *America's Edge* showed that for every \$1 invested in early education in New York State an additional \$1.86 is generated in economic activity. On Long Island, that number is \$1.92.

Investment in early childhood education:

Resulting economic activity in NY State:

Resulting economic activity on Long Island:

Varhaiskasvatus – tärkein ja tehokkain vaihe kasvun ja oppimisvalmiuksien tukemisessa/korjaamisessa

- ✓ - Suomalainen päivähoito koostuu **hoidosta, kasvatuksesta, ja opetuksesta**, jotka tukevat lapsen **tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista**.

- ✓ Varhaiskasvatuslaki (2014; voimaan 1.8.2015)
 - > **varhaiskasvatussuunnitelman perusteet** (2016; VASUt käyttöön 1.8.2017; sis. mm. henk.koht. varh.kasv.suunnitelman)
 - > Monet oppimisvaikeuksia aiheuttavat tekijät voidaan tunnistaa jo päivähoidossa tai esiopetuksen aikana. Mitä aikaisemmin oppilas saa tukea, sitä paremmin vältetään vaikeuksien lisääntyminen ja kasautuminen. On myös tärkeää turvata tuen saumaton jatkuminen lapsen siirtyessä päivähoidosta esiopetukseen, esiopetuksesta kouluun ja koulunkäynnin eri vaiheissa... ehyt kasvu- ja oppimispolku.

INKLUUSIO

■ Ennen (-2011) integraatio- ja kuntoutusmalli... kritiikkiä:

- näppärä keino oikeuttaa vammaisten henkilöiden peitelty syrjintä: "Älä tule tänne, täällä ei ole sitä, mitä sinä tarvitset."
- Porrasteisen mallin mukaisesti vaikeat tapaukset koottiin yhteen. Sopeutumaton oppilas hyötyi, kun hänelle järjestettiin huonoa seuraa. Puhevikainen lapsi oppi parhaiten, jos hänen kaverinsakaan eivät osanneet puhua. Asiantuntijat kehittivät ehtymättömiä selityksiä: kyse oli hoidon porrastamisesta, vertaistuesta, syrjäytymisen ehkäisystä, varhaisesta puuttumisesta ja tuesta omalle identiteetille.

- Ensimmäisen kerran inklusion periaate ilmaistiin YK:n vammaisten vuoden 1981 tunnuksessa: "*Full participation and equality*"
- Käsite "*inclusive education*" tuli tunnetuksi Unescon Salamancan julistuksesta vuonna 1994. YK:n vammaisten vuosikymmenen ohjelmissa käytetty sana "integraatio" vaihdettiin silloin käsitteeksi "inkluusio".
- Inklusioperiaatteeseen sitoutuminen sisältyy nykyään YK:n ja Unescon vammaispoliittisiin ohjelmiin. Sieltä sisällytetty kansallisiin lakeihin ja normeihin... mm. POPS 2014.

- INKLUSIIVISESSÄ mallissa vammainen tai tukea tarvitseva henkilö asetetaan suunnittelun keskiöön, ja palvelut (tai oikeammin "tukitoimet", supports) rakennetaan hänen ympärilleen. Inklusioajattelu korostaa yhteisöön kuulumista jokaisen yksilön oikeutena, jota ei tarvitse erikseen ansaita.
- Inklusiivinen opetus tarkoittaa, että kaikilla oppilailla tulee olla oikeus opiskella tavallisessa lähikoulussa ja tavallisessa yleisopetuksen luokassa, ja että kouluun tuodaan erilaisten oppijoiden vaatimat resurssit.

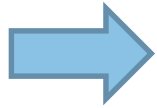

Opetustoimen ja jokaisen yksittäisen lähikoulun tehtävänä on järjestää tarvittava tietotaito opettajalle, resurssoida tukipalvelut sekä mahdolliset apuvälineet lähikouluun, oli oppilaan tausta ja tilanne oppimiseen mikä tahansa.

- *Suomessa valitettavasti inklusiivisen opetuksen perusmotiivi ei ollut pelkästään lapsen paras, vaan se nähtiin (ovelasti; ei tietenkään sanottu ääneen) tapana säästää erityisopetuksen kustannuksissa:*
 - *tukea tarvitseva oppilas integroidaan yleisopetuksen luokkaan usein ilman tai riittävää tarvittavaa tukea > oikeus laadukkaaseen opetukseen on silloin vaarassa jäädä toteutumatta po. yksilön ja/tai luokan muiden oppilaiden osalta.*

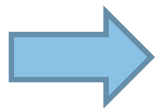
Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä
Lastensuojelun keskusliiton julkaisu 2012:

”Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät”:

**Korjaava hyvinvointityö on
kymmenen (10) kertaa kalliimpaa kuin
ennaltaehkäisevä hyvinvointityö.**

- Esimerkiksi jos päihde- ja rikoskierteeseen ajautunutta poikaa pystyttäisiin auttamaan lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen erityisnuorisotyön, päihdepsykiatrisen poliklinikan ja koulun yhteistyön avulla, maksaisi se **200 - 5 500 euroa.**
- Kriisiytynyt tilanne, joka johtaa kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon nostaa kustannukset moninkertaisiksi. Vuoden sijoituksen jälkeen kustannukset olisivat jo **159 000 euroa.**
- Vertaamalla vaihtoehtoisten palvelupolkujen kustannuksia, voidaan nähdä kuinka suuriksi kustannukset muodostuvat, **jos ongelmien ennusmerkkejä ei tunnisteta ja tukea anneta silloin, kun se olisi kustannuksiltaan maltillista.**

**LAPSILÄHTÖINEN JA LAADUKAS OPETUS- JA
KASVATUSPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN ON
ENNALTAEHKÄISEVÄÄ HYVINVOINTITYÖTÄ PARHAIMMILLAAN.**

Itä-Suomen seutukuntien syrjäytyneet 16-29-vuotiaat vuonna 2010 ja 2013

(vain perusasteen tutkinto, ei opiskele massassa, ei töissä ei eläkkeellä tai varusmiehenä, naisista ei hoitamassa alle 7-v. lapsia kodinhoidontuella tai äitiyspäiväraha)

Itä-Suomen seutukuntien syrjäytyneet 16-29-vuotiaat vuonna 2010 ja 2013

(vain perusasteen tutkinto, ei opiskele massassa, ei töissä ei eläkkeellä tai varusmiehenä, naisista ei hoitamassa alle 7-v. lapsia kodinhoidontuella tai äitiyspäiväraha)

Seutukunta	16-29-vuotiaat yhteensä						Syrjässä						Syrjässä (%)						Erotus % 2013 vs 2010
	2010			2013			2010			2013			2010			2013			
	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	
Mikkeli	11243	6021	5222	11187	5950	5237	467	301	166	488	306	182	4,2	5,0	3,2	4,4	5,1	3,5	+ 0,2
Pieksämäki	4296	2227	2069	3967	2056	1911	164	98	66	180	116	64	3,8	4,4	3,2	4,5	5,6	3,3	+ 0,7
Savonlinna	6918	3577	3341	6503	3348	3155	326	222	104	284	204	80	4,7	6,2	3,1	4,4	6,1	2,5	- 0,3
Koillis-Savo	1469	834	635	1339	751	588	67	41	26	73	45	28	4,6	4,9	4,1	5,5	6,0	4,8	+ 0,9
Kuopio	25102	12492	12610	25955	13000	12955	894	569	325	865	561	304	3,6	4,6	2,6	3,3	4,3	2,3	- 0,3
Sisä-Savo	1808	984	824	1694	925	769	85	47	38	85	53	32	4,7	4,8	4,6	5,0	5,7	4,2	+ 0,3
Varkaus	4680	2529	2151	4302	2348	1954	269	170	99	218	137	81	5,7	6,7	4,6	5,1	5,8	4,1	- 0,6
Ylä-Savo	8430	4440	3990	7985	4217	3768	381	260	121	345	241	104	4,5	5,9	3,0	4,3	5,7	2,8	- 0,2
Joensuu	22979	11870	11109	22971	11826	11145	787	487	300	756	493	263	3,4	4,1	2,7	3,3	4,2	2,4	- 0,1
Keski-Karjala	2239	1291	948	2024	1098	926	98	65	33	99	58	41	4,4	5,0	3,5	4,9	5,3	4,4	+ 0,5
Pielisen Karjala	2883	1608	1275	2622	1483	1139	156	102	54	139	96	43	5,4	6,3	4,2	5,3	6,5	3,8	- 0,1
Itä-Suomi	92047	47873	44174	90549	47002	43547	3694	2362	1332	3532	2310	1222	4,0	4,9	3,0	3,9	4,9	2,8	- 0,1
Koko maa	941715	481990	459725	935825	478675	457150	44752	28344	16408	44485	28133	16352	4,8	5,9	3,6	4,8	5,9	3,6	+ 0,0

* Taulukon on tehnyt Kari Lehtola (ISAVI) 25.9.2015 Tilastokeskukselta saaduista tietokannoista.

* Itä-Suomessa syrjäytyneitä ikäluokasta on selvästi vähemmän (4,0 / 3,9 %) kuin koko maassa (4,8 / 4,8 %) keskimäärin (sekä vuonna 2010 että 2013).

* Itä-Suomen seutukunnista eniten syrjäytyneitä on Koillis-Savon (5,5 %) ja Pielisen-Karjalan (5,3 %) seutukunnissa; vähiten Kuopion (3,3 %) ja Joensuun (3,3 %) seutukunnissa (vuonna 2013).

Toimiiko inkluusio?

Koulu kaikille! ...hieno slogan, mutta miten tämä toimii käytännössä?

Tutkimukset kertovat, että se **toimii hyvin epätasa-arvoisesti, sattumanvaraisesti koulusta, paikkakunnasta ja alueesta riippuen.**

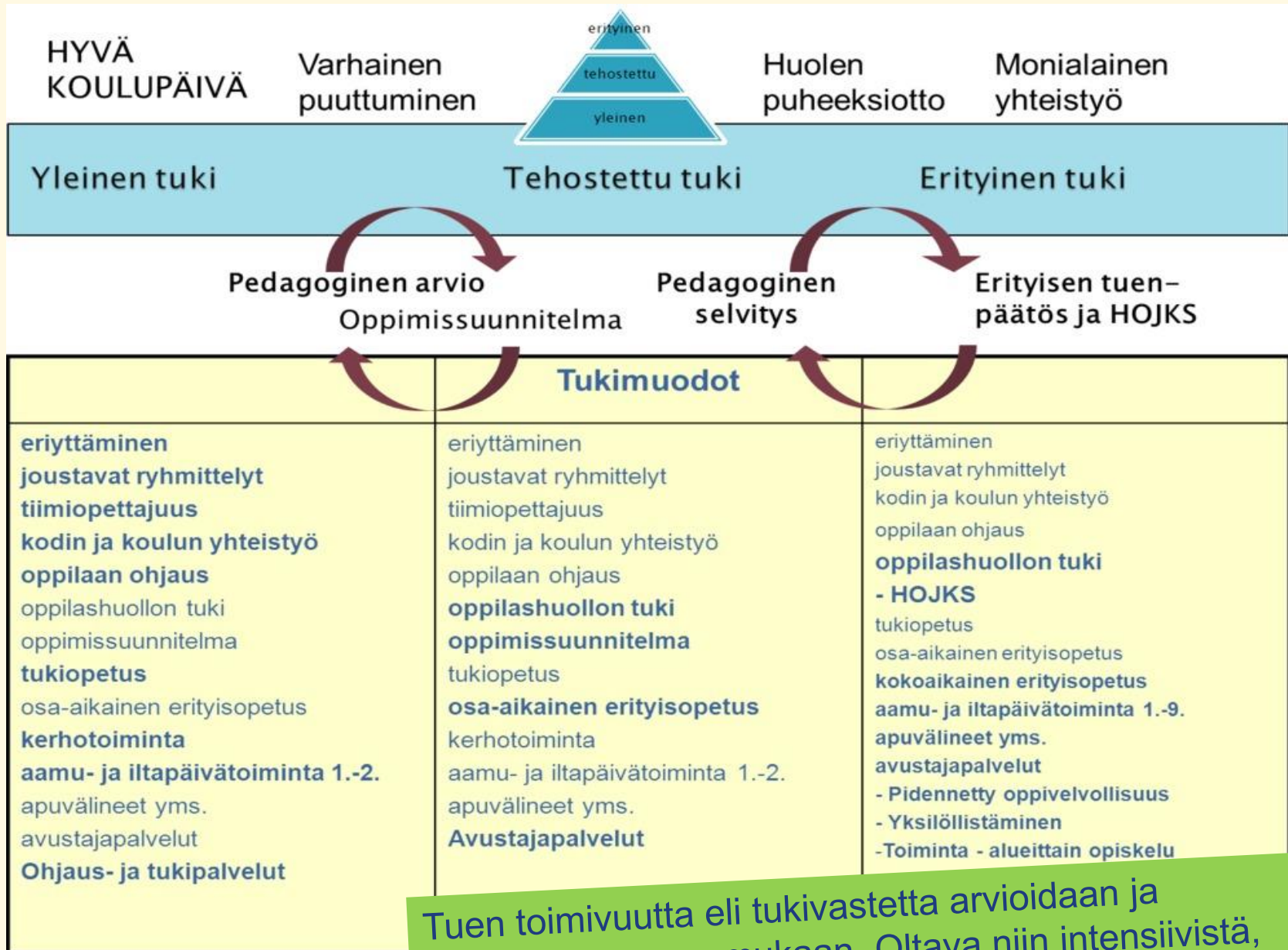
- Neuropsykiatrisissa häiriöissä liitännäissairaudet ja –oireet ovat verrattain yleisiä. Yleisesti liitännäissairauksia on todettu maailmanlaajuisesti olevan noin 60–80 prosentilla ADHD-diagnosoiduista henkilöistä. Esimerkiksi aistinsäätelyhäiriö, aisti(e)n yli- tai aliherkkyys on neuropsykiatrisessa problematiikassa yleisesti liitännäisenä. Oppilaan, joka reagoi esim. tuhatkertaisesti oppilastoverin kosketukseen, luokkahuoneen valaistukseen tai ääniin, voi olla hyvin vaikeata olla ja oppia isossa yleisopetuksen luokassa.
- Opettajat puuttuivat luokkaa häiritseviin oppilaisiin, tarkkaamattomat oppilat jäivät vaille tukea. Nämä oppilaat kokivat, että kokoaikainen erityisopetus samassa koulussa tai toisalla (ei lähikoulussa) olisi ollut parempi ratkaisu. Oppimisympäristö vaikuttaa olennaisesti oppimiseen, rauhaan opiskella. Osa oppilaiden vanhemmista saikin opetusmuodon muutettua – ja se oli kannattanut.

Johtopäätös

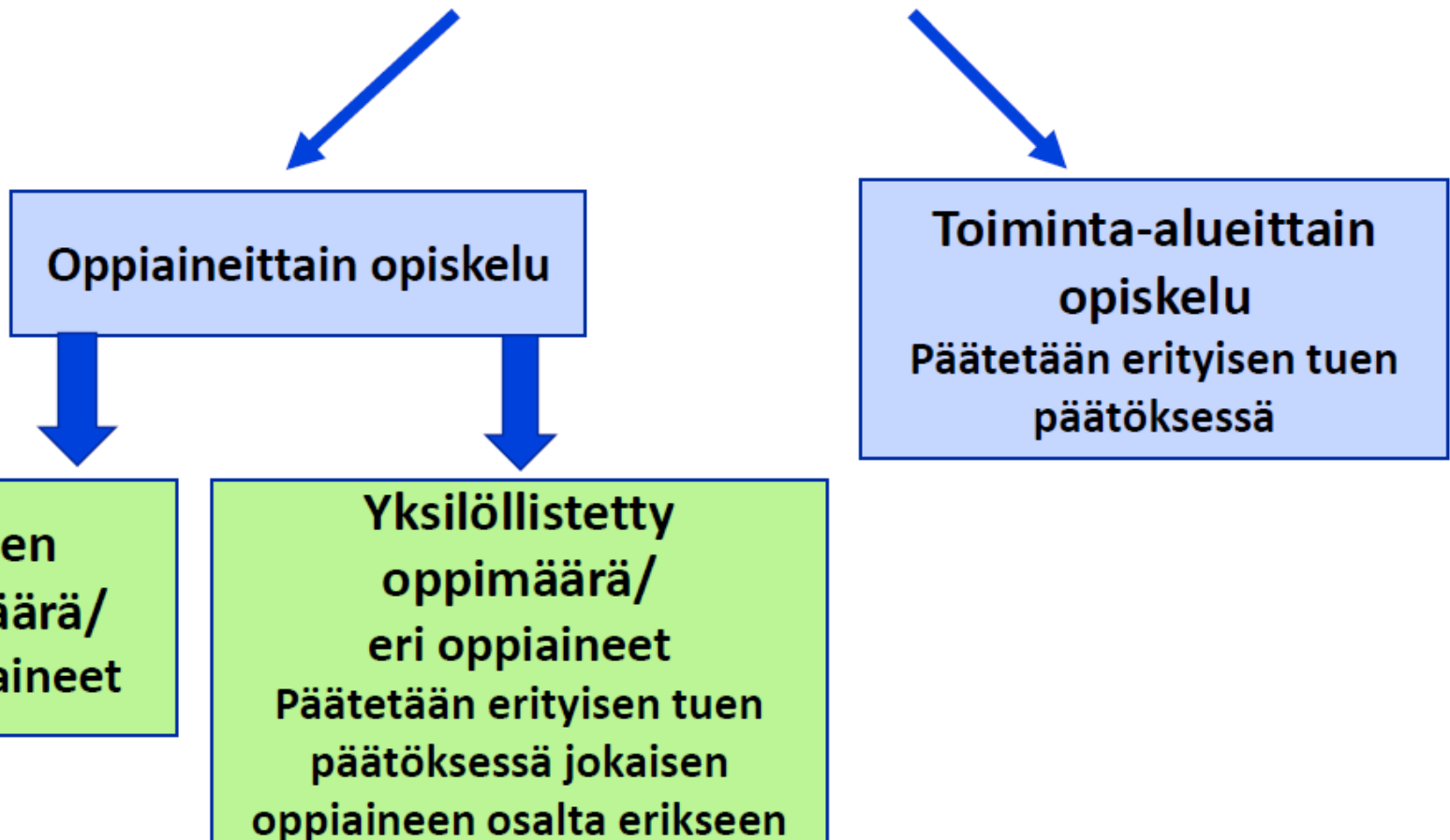
- Inklusiivista koulua ei tule rakentaa inklusiivisuuden takia vaan ajattelun tulee lähteä lapsesta, yksilön tarpeista. Jokaisessa tapauksessa tulee pohtia sopiiko inkluusio ja integraatio oppilaalle – vai ei.
- Aivan kaikille oppilaille inklusiivinen koulu integraatioajatuksella ei näytä sopivan – ainakaan sen nykyisessä muodossa.

KOLMIPORTAINEN TUKI

Tuen toimivuutta eli tukivastetta arvioidaan ja korjataan tarpeen mukaan. Oltava niin intensiivistä, että opp. siirtyy mahd. nopeasti edell. portaalle

Erityistä tukea saava oppilas

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen muutoksenhakujärjestelmä

Hallintovalitus

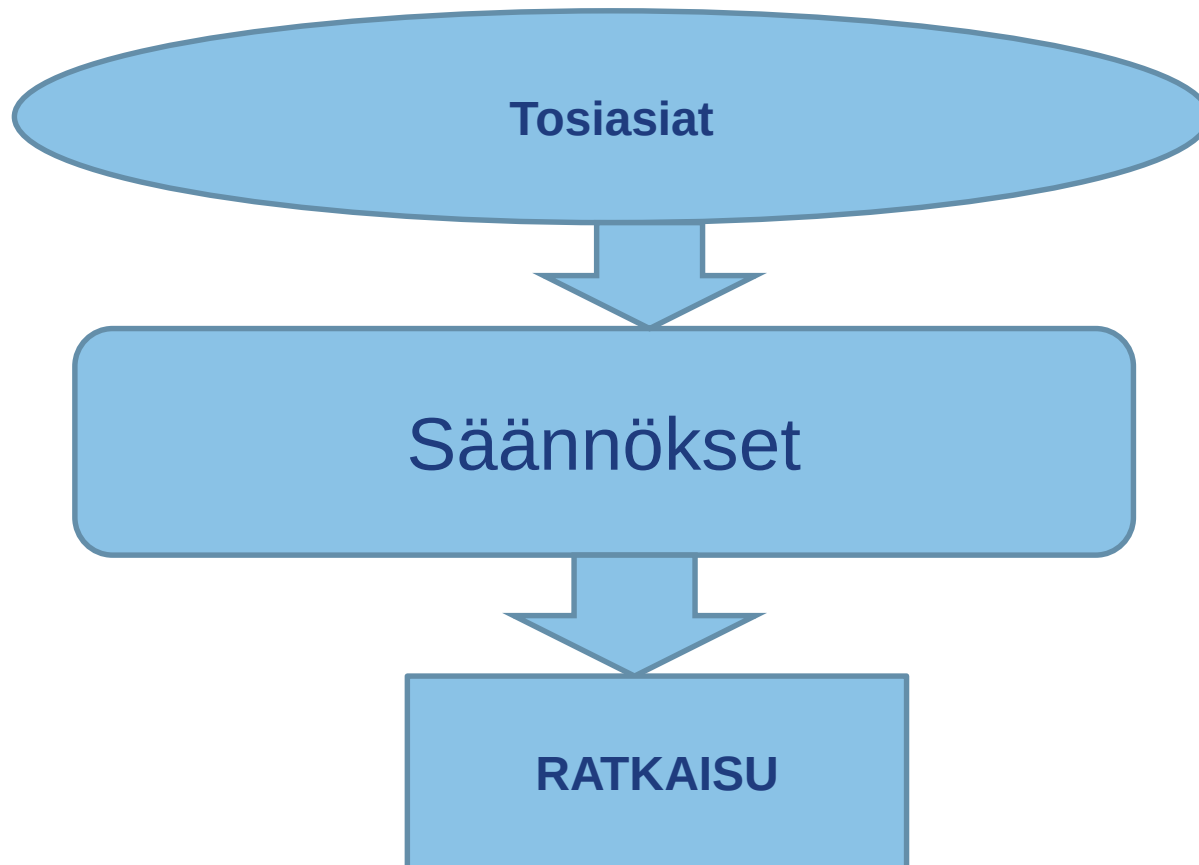
- ☐ Hallinto-oikeus
 - ☐ Kurinpitorangaistukset
 - ☐ Etuus tai oikeus → jatkovalitus KHO
- ☐ Aluehallintovirasto
 - ☐ Oppilaaksi /Opiskelijaksi ottaminen
 - ☐ Erityinen tuki
 - ☐ Erityiset opetusjärjestelyt
 - ☐ Opiskeluaikaa tai opiskelijan katsomista eronneeksi
 - ☐ Jatkovalitus → HaO
- ☐ Siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään
- ☐ Ei täytäntöön pantavissa ilman lainvoimaa
 - ☐ Paitsi jos väkivaltainen tai uhkaava käytös syynä ja päätöksessä erikseen todetaan, että pannaan täytäntöön välittömästi

Kunnallisvalitus

- ☐ Kuntalain mukaiset päätökset
- ☐ Kuntalain mukainen oikaisuvaatimusmenettely ennen valitusta (valituskielto)
- ☐ Oikaisuvaatimus- ja valituksentekokelpoisuus
 - Ei päätöksestä joka koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa
- ☐ Hallinto-oikeus
- ☐ Täytäntöön pantavissa vaikka ei lainvoimaa
- ☐ Hallinto-oikeuden päätöksestä valitusoikeus korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Hallintopäätös perustuu tosiasioihin ja säännöksiin

Hallintopäätöksen tekeminen

- ☐ Hallintoasian vireille tulo
- ☐ Toimivallan selvittäminen
- ☐ Asianosaisaseman selvittäminen
- ☐ Asian käsittelyn yleiset vaatimukset
- ☐ Päätöksen muoto ja sisältö
- ☐ Asian selvittäminen, esittely ja asianosaisen kuuleminen
- ☐ Asianosaisjulkisuus
- ☐ Vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen
- ☐ Ohjeet oikaisukeinon käyttämisestä tai valitusosoitus
- ☐ Päätöksen tiedoksianto
- ☐ Päätöksen lainvoimaisuus

Kunnissa haaste!
Vrt. perustuslaki 21 §:
kansalaisen oikeusturvan ja
hyvän hallinnon takaaminen >
mahdollisuus hakea muutosta tai viedä
asia tuomioistuimeen

Tosiasiallista hallintoa koulussa – ei pääsääntöisesti kirjallista hallintopäätöstä

- Siirtäminen toiseen opetusryhmään, jos vain lyhytaikaisesti – muuten tehtävä HP
- Valinnaisaineiden opetus
- Oppilas- ja opiskelijahuolto Huom. perusopetuslain 42 § mukaan 31 §:ssä tarkoitettujen avustajapalvelujen (so. koskee etua ja oikeutta) osalta valitetaan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista ja perusopetuslain 17 §:ssä tarkoitetun erityisen tuen järjestämisen osalta aluehallintovirastoon 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Näistä siis aina tehtävä päätös.
- Luokasta poistaminen, voimakeinojen käyttö poistamisessa ja muuten
- Opetuksen epääminen
- Opetuksen julkisuuden rajoittaminen
- Kotitehtävien tekeminen koulupäivän jälkeen
- Tilapäinen vapautus opetukseen osallistumisesta
- Jälki-istunto
- Yleinen tuki ,tehostettu tuki, oppimissuunnitelma ,HOJKS
- Erityisopetus ammatillisessa koulutuksessa ja lukiossa
- (Tiedon antaminen asiakirjasta → kielteinen ratkaisu → voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi → valitusoikeus hallinto-oikeuteen viranomaisen päätöksestä)
- Oppilasarviointi → oikeus uusinta-arviointiin laissa säädetyissä tapauksissa → uusinta-arvioinnista mahdollisuus hakea muutosta oikaisupyynnöllä avilta tai koulutuksen

Opiskeluhuollon prosessit ja toimijat

Yhteisöllinen opiskeluhuolto

○ Koulutuksen järjestäjä

- Järjestämisvastuu
- Suunnittelu, ohjaus ja seuranta
- Yhteistyö, osallisuus
- Suunnitelmat: hyvinvointisuunnitelma, ops:n kuvaus opiskelijahuollosta
- Opiskeluhuollon ohjausryhmä

○ Oppilaitos

- Suunnittelu, toteuttaminen, arviointi
- Yhteistyö, osallisuus
- Opiskelijakunnan kuuleminen
- Oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma
- Oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä

Yksilökohtainen opiskeluhuolto

○ Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

○ Koulukuraattori- ja psykologipalvelut

- Oikeus palvelujen saamiseen
- Yhteydenotto palvelujen saamiseksi
- Salassapito

○ Opetussuunnitelman mukainen opiskeluhuolto

- Monialainen asiantuntijaryhmä
- Opiskeluhuoltokertomukset
- Opiskeluhuoltorekisteri
- Salassapito
- Suhde kolmiportaiseen tukeen
- Suhde kurinpitoon
- Suhde muuhun moniammatilliseen yhteistyöhön

Opetuksen järjestäjän velvollisuus toimittaa op. järj. kannalta välttämättömät tiedot uudelle op. järjestäjälle PoL 40 §

- Missään ei ole määritelty, mikä kaikki tieto on edellä mainittua välttämätöntä tietoa. On linjattu, että erityisen tuen päätös sisältöineen on välttämätöntä tietoa, joka on siirrettävä, samoin tieto siitä, että oppilas on saanut tehostettua tukea.
- Pedagogiset asiakirjat suositellaan siirrettäväksi vain huoltajan yksilöidyllä luvalla, koska ne sisältävät useimmiten muutakin tietoa kuin mikä on välttämätöntä opetuksen järjestämiseksi. Ainakin viimeksi laadittujen pedagogisten asiakirjojen osalta lupa olisi hyvä pyytää. Jos huoltaja ei anna lupaa, asiakirjoja ei voi siirtää.
- Yllä oleva koskee myös erilaisia lausuntoja.

Opetuksen järjestäjän tiedonsaantioikeus PoL 41 §

- Opetuksen järjestäjällä oikeus saada tietoja salassapitosäännösten estämättä
 - sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä
 - jos tiedot ovat **välttämättömiä oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta** → arviointi tapauskohtaisesti
 - Velvoite antaa tietoja koskee sekä julkisia että yksityisiä sosiaali- ja terveystalouksien tuottajia → välttämättömyyden niiden ongelmien estämiseksi, joita esiintyy tilanteissa joissa lapsi on saanut hoitoa yksityisellä sektorilla
 - ▶ Sosiaalihuollon asiakaslaki 20 §: vastaava oikeus sosiaaliviranomaisilla saada tietoja esim. kouluviranomaisilta
 - ▶ Terveystalouksien hoitoa koskevassa lainsäädännössä ei vastaavaa tiedonsaantioikeutta (tiedot hankitaan potilaalta tai hoitajalta)

Diagnoosin merkitseminen pedagogisiin asiakirjoihin

- Suositus (so. OPH, THL) on, että diagnoosia ei kirjoitettaisi oppilaan pedagogisiin asiakirjoihin.
- Pelkkä diagnoosi ei useinkaan anna pohjaa oppilaan tuen suunnittelulle ja hänen kanssaan työskentelylle.
- Joissakin tapauksissa diagnoosi on leimaava ja voi vaikuttaa kielteisesti tuen antamiseen.
- Diagnoosin kirjaaminen voi aiheuttaa salassa pitoon liittyviä ongelmia, koska diagnoositietoa ei voida pitää opetuksen asianmukaisen järjestämisen kannalta välttämättömänä tietona.
- Pedagogisiin asiakirjoihin on tärkeä kirjata, miten jokin sairaus tai oireyhtymä vaikuttaa käytännössä oppimiseen ja/tai koulunkäyntiin, ja miten tämä tulee ottaa huomioon oppilaan opetusta ja tukea järjestettäessä.

- Kun opetuksen järjestäjä vaihtuu, tehdään uudet hallintopäätökset, esimerkiksi erityisen tuen päätös.
- Perusopetuslaki ei anna suoraan vastausta minkään aikarajan osalta. Opetuksen järjestämistä koskevien päätösten tulee lähtökohtaisesti vastata sitä, miten oppilaan opetus tosiasiallisesti järjestetään.
- Perusopetuslain 6 §:n 2 momentin mukaan kunta voi perustellusta syystä opetuskieltä muuttamatta vaihtaa opetuksen järjestämispaiikkaa. Jos siis väliaikaisen järjestelyn myötä opetuspaikka vaihtuu, niin tulisi tehdä päätös opetuspaikan vaihtamisesta tilapäisesti/määräajaksi.

- Erityisen tuen päätöksessä määrätään mm. pääsääntöinen opetusryhmä. Mikäli järjestelyn myötä oppilas siirtyy yleisopetuksesta pienryhmään ja järjestely kestää sen verran kauan, että pienryhmän voisi katsoa olevan oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, tulee muuttaa erityisen tuen päätöstä.
- Tämä prosessi vie tietyn ajan, joten siitä saa jotain suuntaviivaa siitä, minkä kestoinen järjestely aiheuttaa tarpeen päivittää päätöksiä.
- Laista ei tule tarkkoja aikarajoja, viime kädessä opetuksen järjestäjä linjaa asian.

Perinteinen vai pedagoginen dokumentointi?

- Dokumentointi on pedagogista vain, jos sitä hyödynnetään toimintaa *suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä*.
- Dokumentointi- ja kirjaamisosaaminen
- Vanhempien osallisuus tukee lasten osallisuutta.
- Vain yhteistyön avulla lapsi voidaan nähdä ”kokonaisena”.

Pedagoginen dokumentointi koulussani / omassa oppilasryhmässäni?

- Mitä olemme dokumentoineet tähän asti? Miksi?
- Millaisia menetelmiä olemme hyödyntäneet? Miksi juuri näitä?
- Kuka dokumentoinnista on vastannut? Miksi? Onko vastuu jakautunut tasaisesti?
- Olemmeko hyödyntäneet dokumentteja toimintaa suunniteltaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä? Miten?
- Ovatko lapset tai vanhemmat osallistuneet dokumentointiprosessiin? Millä tavalla?
- Millä tavalla toteutamme pedagogista dokumentointia tästä eteenpäin? (Miten vastuu jaetaan, millaisia vahvuuksia meillä on, kuinka usein dokumentoimme, tietoturva ja –suoja, rekisterit, TVT:n hyödyntäminen, monialainen yhteistyö jne...).

➤ Valmennus, koulutus

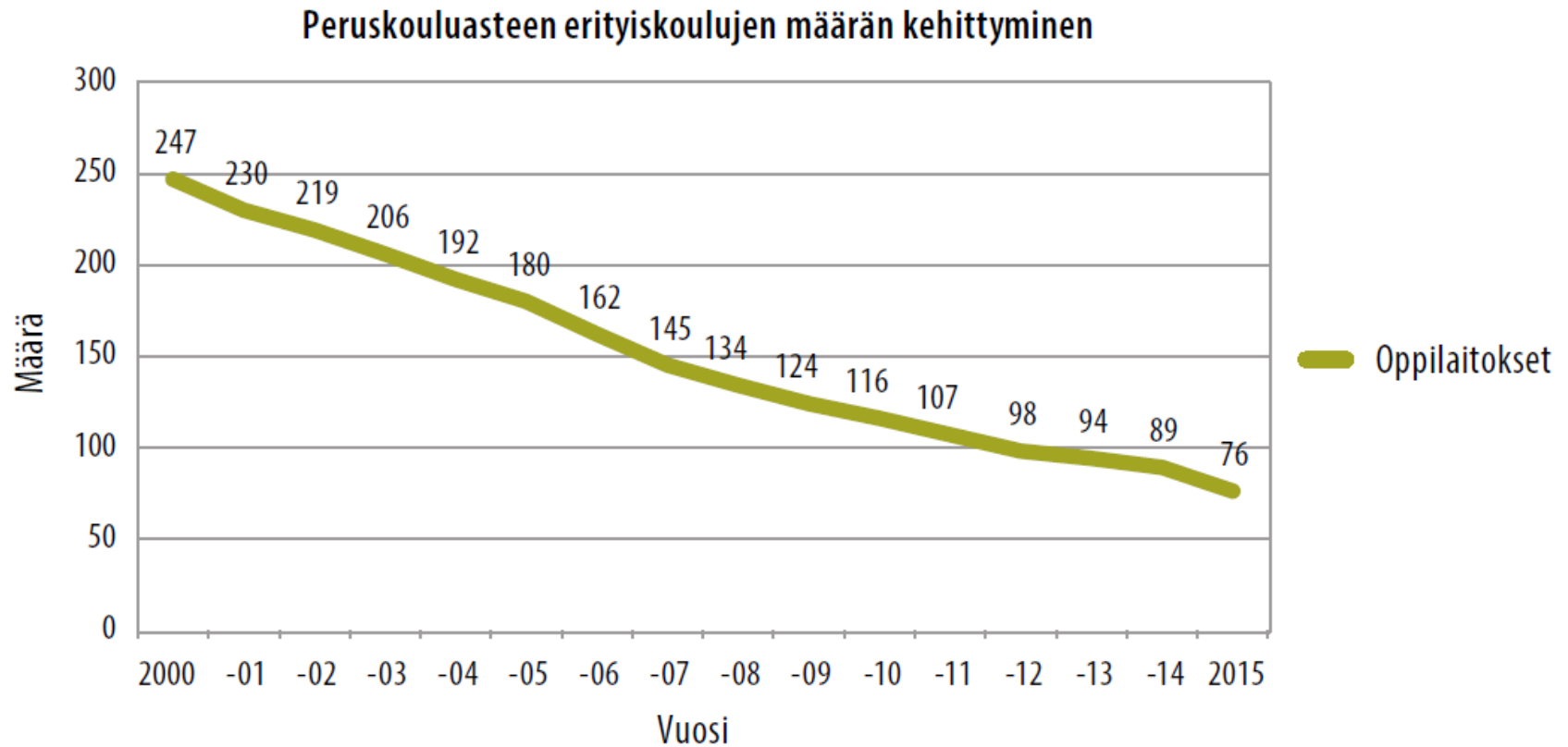

Aluehallintovirasto
Regionförvaltningsverket
Regional State Administrative Agency

Esi- ja perusopetuksen oppilasmäärät syksyllä 2016 (Tilastokeskus 2017). Luvut sisältävät vain koulun yhteydessä järjestettävän esiopetuksen. Vaativan erityisen tuen oppilasmäärä pohjautuu kehittämisryhmän arvioon. Kuvan tekninen toteutus Petra Heikkinen.

Kuvio 9. Peruskouluasteen erityiskoulujen määrän kehittyminen vuosina 2000–2015

Yleisopetuksen
piirissä olevat
vaativan erityisen
tuen oppilaat

Valtion
koulukodit

Kunnalliset
erityiskoulut

Sairaala-
opetus

Yksityiset
erityiskoulut

Valteri-
koulut

Elmeri-
koulut

Yksityiset
koulukodit

**Vaativaa erityistä
tukea tarvitseva
oppilas voi
opiskella
erilaisissa
opetuksen
järjestämispaikoissa.**

Kuvan tekninen toteutus Petra
Heikkinen.

Vaativan erityisen tuen ryhmän kehittämisehdotukset (12)

Kehittämisehdotus 1

- *Varhaiskasvatustlain uudistuksen yhteydessä selkeytetään ja vahvistetaan nykyistä sääätelyä lapselle järjestettävän tuen osalta.*

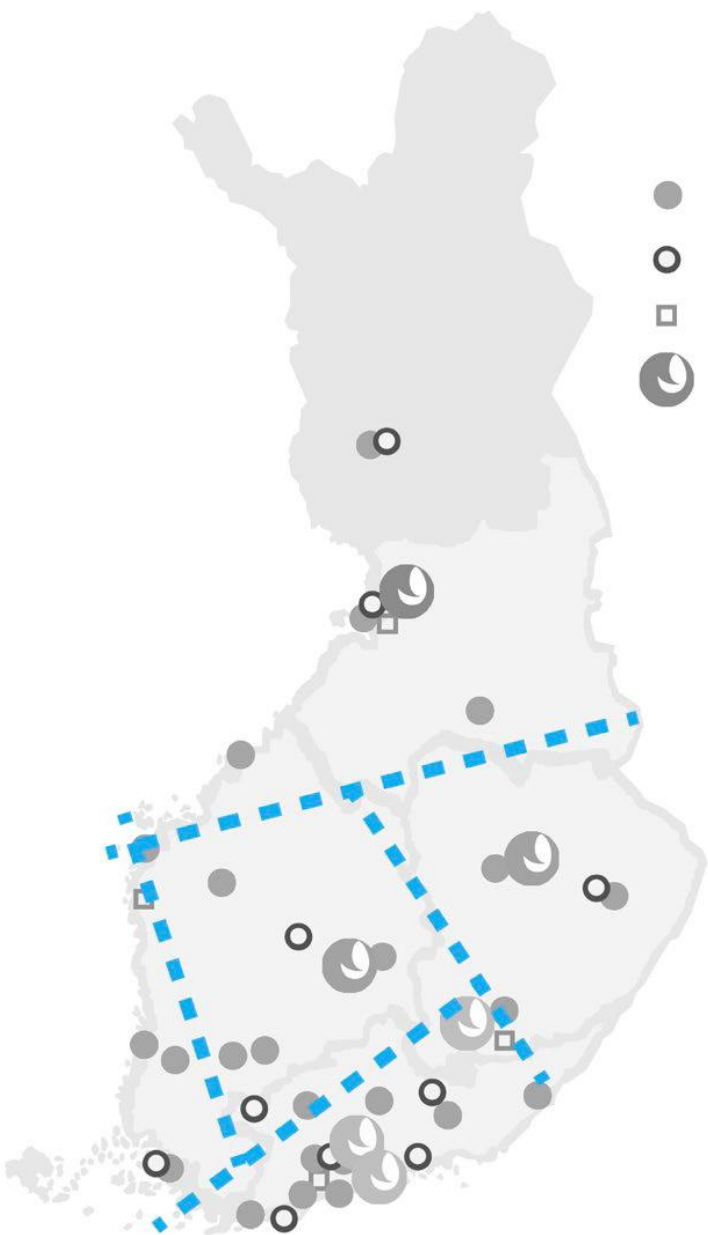
Kehittämisehdotus 2

- *Luodaan toimintamalleja varhaiskasvatuksessa toteutettavan lapsen kehityksen ja oppimisen tuen ja esiopetuksen oppilashuollon toteuttamiseksi sekä kehitetään toimintamalleja kehityksen ja oppimisen tuen jatkumon toteuttamiseksi.*

Kehittämisehdotus 3

- *Sairaalaopetusyksiköt, Elmeri-koulut, valtion koulukotikoulut, kunnalliset erityiskoulut, oppimis- ja ohjauskeskus Valteri sekä yliopistolliset ja muut erityispedagogiikan tutkimus- ja koulutusyksiköt luovat **alueelliset yhteistyöverkostot**, jotka nimetään **VIP-verkostoiksi**. Verkosto muodostuu sote-uudistusta mukaillen **viidestä yhteistyöalueesta**. Näistä verkostoista kehitetään **vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkostoja**.*

- sairaalakoulut
- laitoskoulut
- koulukodit
- ☾ Valteri

VIP-verkoston toiminta-alueet mukailevat sote-uudistuksen yhteistyöalueita.

/ Tekninen toteutus Laura Pursiainen.

VIP-verkoston ja LAPE-muutosohjelman yhteistyö

LAPEssa tavoitteena on perustaa viidelle sote-alueelle verkistorakenteiset **lasten, nuorten ja perheiden palveluiden osaamis- ja tukikeskukset**.

Kehittämisehdotus 4

- *Perusopetuslain 25 §:n säännöstä esitetään muutettavaksi siten, että oppivelvollisuuden jatkamista koskeva päätös voidaan tehdä kesken oppivelvollisuuden suorittamisen, mikäli vammaisuuden tai sairauden vuoksi on ilmeistä, että oppilas ei saavuta perusopetuksen päättötodistusta perusopetuslaissa 25 §:n 1 momentissa säädetyssä ajassa oppilaalle annetuista tukitoimista huolimatta. Tästä käytetään nimitystä jatkettu oppivelvollisuus.*

Kehittämisehdotus 5

- *Perusopetuksen loppuun saattamista ja oppilaan osallisuutta omassa lähikoulussa tuetaan etäyhteyksien avulla tapahtuvan opetuksen kehittämisellä. Esim. Valteri-koulun **Tuuve ja Monni –hankkeet** (tuettu verkko-opetus erityistilanteissa)*

Kehittämisehdotus 6

- *Opetus- ja kulttuuriministeriö yhteistyössä Kuntaliiton kanssa ohjeistavat opetuksen järjestäjiä perusopetuslain 4 a §:n mukaisen **sairaalaopetuksen** järjestämisestä.*

Kehittämisehdotus 7

- *Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö yhteistyössä Kuntaliiton kanssa ohjeistavat **kodin ulkopuolelle sijoitettujen** oppivelvollisuusikäisten opetuksen järjestämisestä valtakunnallisesti.*

Kehittämisehdotus 8

- *Kehitetään **sivistys-, sosiaali- ja terveystoimen yhteistyökäytäntöjä** tukea tarvitsevien oppilaiden osalta.*

Kehittämisehdotus 9

- Käynnistetään vaativan erityisen tuen toteuttamista, laatua ja vaikuttavuutta kartoittavat **kansalliset tutkimukset**, joiden tuloksia voidaan käyttää kehittämisen ja päätöksenteon tukena VETURI-hankkeen tulosten lisäksi. Myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen näkökulmat liitetään mukaan.

Kehittämisehdotus 10

- Varmistetaan vaativan erityisen tuen oppilaiden **toisen asteen nivelvaiheen tuki** korostaen lähikouluperiaatetta ja vahvistaen opiskelijoiden arkielämän taitoja.

Kehittämisehdotus 11

- *Vaativan erityisen tuen ryhmä pitää olennaisena, että vuorovaikutukseen ja kohtaamiseen liittyvää **osaamista**, lapsen tuen tarpeen tunnistamiseen, toteuttamiseen ja arviointiin liittyvää osaamista sekä muuta erityispedagogista osaamista vahvistetaan varhaiskasvatuksen henkilöstön, opettajien, erityisopettajien, opinto-ohjaajien ja muiden oppilaan kanssa työskentelevien ammattilaisten **perus- ja täydennyskoulutuksessa**.*

Kehittämisehdotus 12

- Oppilaan koulunkäyntikyvyn (ei "koulukuntoisuus") *arviointi tehdään opetuksen järjestäjän toimesta monialaisesti. Tarvittavat jatkotoimenpiteet suunnitellaan ja ne vastuutetaan moniammatillisesti.*

Taulukko 1. Koulunkäyntikyvyn arvioinnin elementit. (Mukaillen Puustjärvi, A. 2016).

Lapsen vointi: mitä on oireen/käyttäytymisen taustalla?	Koulun ja ryhmän tilanne	Muiden tahojen järjestämä tuki
- oppimiskyky - yhteistyökyky, ryhmätaidot - motivaatio - psyykkinen ja fyysinen terveydentila - oireita lievittävät ja provosoivat tekijät ja tilanteet - kotitilanne - koettu stressi (kiusaaminen, ympäristön aiheuttama kuormittuminen) - toiminnanohjauksen taidot	- ryhmän kokonaistilanne – onko kyse yksilön vai ryhmän ongelmasta? - tukitoimet ja niiden teho ja riittävyys - lapsen ja ryhmän turvallisuus - koulun toimintakulttuuri: asenteet, opettajan pedagoginen osaaminen ja tilanteeseen sopivien toimintamallien hallinta - opettajan näkökulma ja jaksaminen	- fyysisen tai psyykkisen sairauden hoito ja sen toteutuminen - lastensuojelun tukimuodot

**Best
Practice
Ahead**

Positiivinen, tukeva kasvatustapa - toimintakulttuuri

Käytöshäiriöisen lapsen - /luokan/koulun - käytöksen muuttaminen

- Ohjelman kehittäjä on Ph.D. Carolyn Webster-Stratton, psykologian professori, Washingtonin yliopiston vanhemmuusklinikan johtaja. > Suomessa ohjelmaa kouluttaa ainakin Ihmeelliset vuodet ry.
- Aikuisen toimintatapojen muutos
- Sosiaalisen oppimisen teoria:
 - **Sosiaalisesti hyväksyttävää käytöstä vahvistetaan palautteen avulla ja harjoittelemalla, mallintamalla**
 - **Vähennetään ongelmakäyttäytymisen saamaa palautetta**
 - **Annetaan seurauksia ongelmakäyttäytymiselle**
 - **Tehdään aikuisen responssi ennustettavaksi, jatkuvaksi, johdonmukaiseksi ja välittömäksi**

prokoulu

Positiivisesti Ryhmässä Oppiva Koulu

1 Sitoudumme ProKoulu-toimintaan ja perustamme ProKoulu-tiimin.

2 Määrittelemme yhdessä yleiset käyttäytymisen odotukset.

3 Teemme yhteisistä käyttäytymisodotuksista toimintaohjeet eri tilanteisiin sekä harjoittelemme itse niitä.

4 Suunnittelemme miten toivottua käyttäytymistä opetetaan sopivina kokonaisuuksina oppilaille.

5 Opetamme toivottua käyttäytymistä oppilaille palautejärjestelmän tuella.

6 Seuraamme ja tuemme oppilaiden käyttäytymistä sekä palkitsemme onnistumisista. Samalla suunnittelemme ei-toivottuun käyttäytymisen muuttamista siihen puuttumista sekä mahdollisia seuraamuksia.

7 Jatkamme toivotun käyttäytymisen vahvistamista ja samalla puutemme ei-toivottuun käyttäytymiseen yhteisesti sovitulla tavalla.

8 Otamme käyttöön hyviä tehostetun tuen toimintatapoja käyttäytymisen oppimiseksi.

9 Otamme käyttöön hyviä erityisen tuen toimintamalleja käyttäytymisen oppimiseksi.

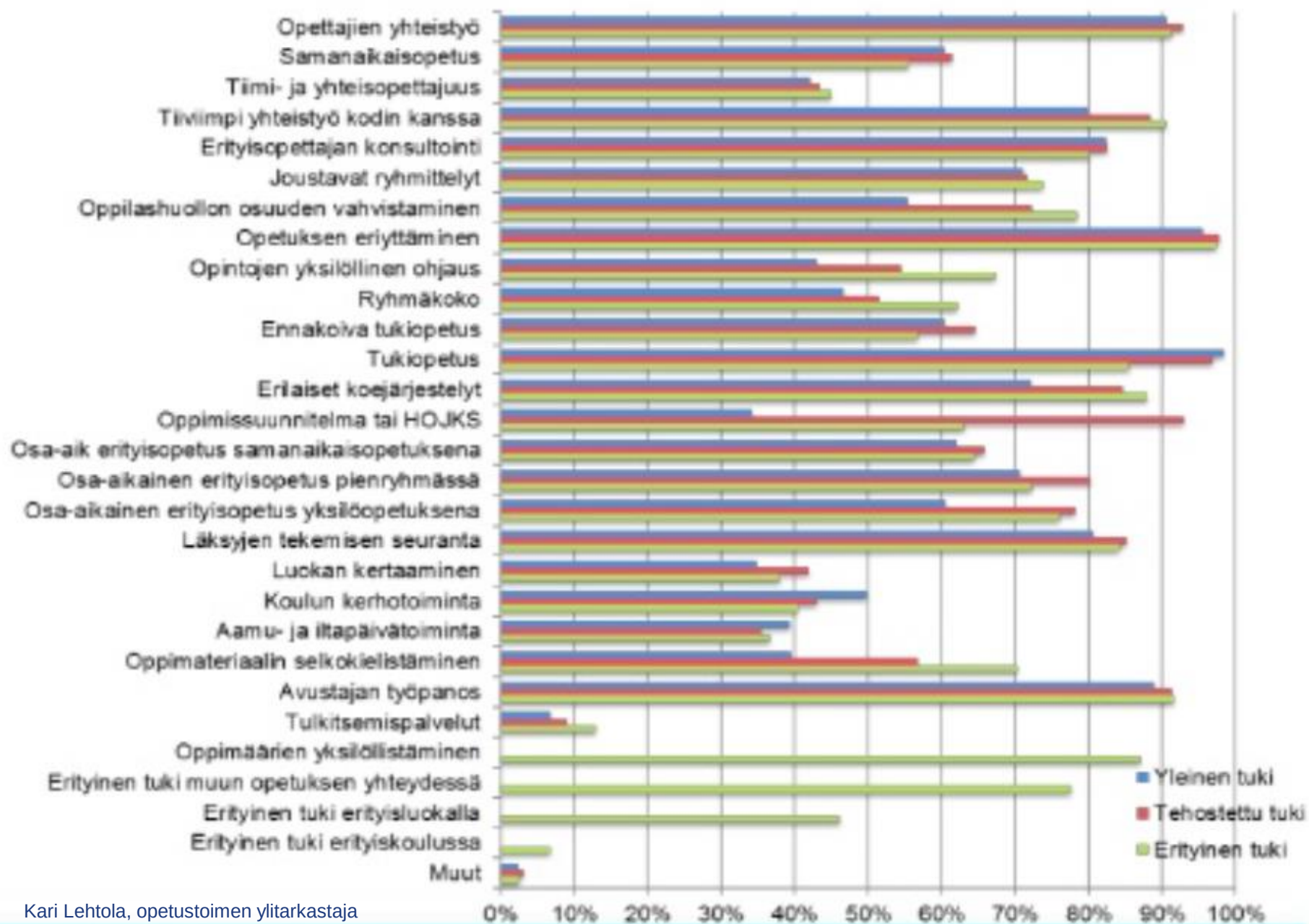
KELPO-hankkeessa (2008 – 2012) mukana olleista kouluista monet ovat jatkaneet inklusiivisen koulun ja kolmiportaisen tuen mallien kehittämistyötä

– yhteistyö sekä ideoiden ja käytänteiden vaihdantatalous kannattaa.

Tukikeinot kolmiportaisessa tuessa

(Tuen portilla,
OKM 2014:1)

Aluehallintovirasto
Regionförvaltningsverket
Regional State Administrative Agency

LAADUKKAAN OPETUKSEN TÄRKEIN TEKIJÄ ON HYVINVOIVA JA OSAAVA OPETTAJA!

- Innostavaa ja menestyksestä lukuvuotta, kiitos!

Kari Lehtola

opetustoimen ylitarkastaja, Itä-Suomen aluehallintovirasto

kari.lehtola@avi.fi , puh. 040 505 0740, www.avi.fi/ita